

Список використаних джерел

1. Terry J. V. Dictionary for business and finance. – London. – 1989.
2. *Базилевич В.Д.* Страхова справа / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич. – К.: Знання, 2006. – 352 с.
3. *Борисова В.А.* Організаційно-економічний механізм страхування / В.А. Борисова, О.В. Огаренко. – Суми: Вид-во «Довкілля», 2001. – 194 с.
4. *Внукова Н. Н.* Практика страхового бізнесу / Н.Н. Внукова. – К.: Либра, 1994. – 75 с.
5. *Вобль К. Г.* Основы экономики страхования / К. Г. Вобль. – М.: Анкил, 1995. – 228 с.
6. *Гвозденко А.А.* Страхование: учеб. / А.А. Гвозденко. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 464 с.
7. *Gluschenko V. V.* Vestibulum periculum. Insurance / V. V. Gluschenko. Railway Moscow area. TOO N.P.TS. "Alae", 1999. – 336 s.
8. *Заволока Л.О.* Страхування: навч.-метод. посіб. для студ. денної форми навчання / Л.О. Заволока, Т.Є. Терещенко. – Д.: ДДФА, 2008. – 133 с.
9. Закон України «Про страхування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.
10. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 1, ст. 1) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
11. *Заруба О.Д.* Страхова справа: підруч. / О.Д. Заруба. – К.: Знання, 1998. – 324 с.
12. *Кабанцева Н.Г.* Страховое дело: учеб. пособие / Н.Г. Кабанцева. – М.: Форум, 2008. – 148 с.
13. *Кузнецова И.А.* Страхование жизни и имущества граждан: практ. пособие / И.А. Кузнецова. – М.: Дашков и К, 2008. – 228 с.
14. *Александрова М.М.* Страхування: навч.-метод. посіб. / М.М. Александрова. – К.: ЦУЛ, 2002 – 208 с.
15. *Фурман В.М.* Страхування: теоретичні засади та стратегія розвитку: моногр. / В.М. Фурман. – К.: КНЕУ, 2005. – 205 с.
16. *Навроцький С.А.* Розвиток товариств взаємного страхування в АПК / С.А. Навроцький // Вісн. Терноп. акад. народ. госп-ва. – 2001. – Вип. 15. – С. 63-65.
17. *Василик О.Д.* Державні фінанси України: підруч. / О.Д. Василик, К.В. Павлюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 608 с.
18. *Reiher V.K.* Socialia et historiae generibus insurance. – М.: YU.K.I.S., 1992. – 284 s.
19. *Сплетухов Ю.А.* Страхование: учеб. пособие / Ю.А. Сплетухов, Е.Ф. Дюжиков. – М.: ИНФРА – М., 2006. – 312 с.
20. Страхування: підруч. ; за ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2008. – 1019 с.
21. Страхування: підруч. ; за ред. С.С. Осадця. – [2-ге вид., переробл. і допов.]. – К.: КНЕУ, 2002. – 600 с.
22. *Шумелда Я.П.* Страхування: навч. посіб. / Я.П. Шумелда. – Тернопіль: Джура, 2004. – 280 с.
23. *Turbina K.E.* Trends in mundo insurance ipsum. – М.: Ankil, 2000. – 320 s.
24. *Shahs V.V.* Introduction in insurance: Study Annonam. 2 ed. – М.: Lorem ipsum et Statistics, 1999. – 288 s.
25. *Щербаков В.А.* Страхование: учеб. пособие / В.А. Щербаков, Е.В. Костяева. – М.: КНОРУС, 2007. – 312 с.
26. *Юрій С.І.* Фінанси: підруч. / С.І. Юрій, В.М. Федоров. – К.: Знання, 2008. – 612 с.
27. *Горбач Л.М.* Страхова справа: навч. посіб. / Л.М. Горбач. – 2-ге вид., виправл. – К.: Кондор, 2003. – 252 с.

Стаття надійшла до редакції 09.12.2013 р.

*

УДК 338.516.49 : 631.95

В.А. ЧУДОВСЬКА, аспірант*
Інститут агроєкології і природокористування НААН

Особливості ціноутворення в органічному виробництві

Постановка проблеми. Висока соціальна ефективність споживання органічної сільськогосподарської продукції висуває перед виробничими галузями сільського господарства (особливо харчової промисловості) важливе

й актуальне завдання поступового освоєння і дедалі масштабнішого виробництва такої продукції. Однак, як показує багаторічний вітчизняний та світовий досвід, кількість й обсяги виробництва органічної продукції мають невелику питому вагу, а темпи їх зростання далекі від збільшення потреби населення в такій продукції. Адже нині не кожен товаровиробник згоден і здатен здійснювати

* Науковий керівник – Н.В. Зіновчук, доктор економічних наук, професор.
© В.А. Чудовська, 2014

значні додаткові як поточні, так і капітальні витрати на виробництво органічної сільськогосподарської продукції. Тому доцільно виявити особливості ціноутворення на таку продукцію здійсненням кореляційно-регресійного аналізу залежності ціни від елементів понесених витрат при її виробництві, що дасть змогу виробникам у подальшому коригувати собівартість органічної продукції, сприяючи тим самим максимізації прибутку й нарощенню обсягів виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням ціноутворення в аграрному виробництві приділяли значну увагу вітчизняні вчені: В.Г. Андрійчук [1], Л.М. Васильєва [2], П.Т. Саблук [3], І.І. Червен [4], О.М. Шпичак [6] та інші, зарубіжні [7-10].

Проте у сфері органічного виду господарювання це питання майже не досліджувалося, основна увага зосереджувалася на соціальних і технічних аспектах виробництва органічної сільськогосподарської продукції. Тому вважаємо, що питання ціноутворення на таку продукцію потребує подальшого дослідження, зокрема у виявленні особливостей даного процесу, оскільки це сприятиме збільшенню заінтересованості аграріїв до переходу на органічні методи господарювання та, як результат, підвищенню економічної привабливості виробництва органічної сільськогосподарської продукції.

Мета статті – дослідження процесу ціноутворення в органічному виробництві застосуванням кореляційно-регресійного аналізу.

1. Залежність ціни від виду витрат на виробництво зернових і зернобобових культур у традиційних підприємствах Житомирської області

Витрати	Рівняння регресії	R	R2
Мінеральні добрива	$Y = 8,1939x - 7,4667$	0,972	0,9447
Нафтопродукти	$Y = 15,408x - 91,024$	0,969	0,938
Насіння	$Y = 10,235x - 15,777$	0,962	0,925
Заробітна плата	$Y = 38,077x - 133,89$	0,564	0,3178

Джерело: Розраховано автором за даними Головного управління статистики в Житомирській області, 2009–2012 рр.

Коефіцієнт кореляції (0,972) показує сильний зв'язок і пряму залежність між ціною на зернові та зернобобові й витратами на мінеральні добрива для їх виробництва. Коефіцієнт детермінації (0,9447) показує, що 94 % випадків змін ціни пов'язані зі зміною витрат на мінеральні добрива, тобто точність добору в рівнянні регресії висока.

Виклад основних результатів дослідження. Як відомо, при визначенні ціни на продукцію потрібно, передусім, знати її собівартість, яка є основою в процесі ціноутворення і характеризує витрати підприємства на виготовлення й реалізацію продукції. Кожне підприємство намагається повною мірою компенсувати витрати, пов'язані з виробництвом продукції, та одержати якнайбільший прибуток. Тому доцільно розмежувати види витрат, акцентуючи увагу на тих із них, які мають тісніші взаємозв'язки з ціною на продукцію, вироблену в традиційних і органічних господарствах.

Оскільки органічне сільгоспвиробництво в Україні спеціалізується переважно на виробництві зернових та зернобобових, вирішено досліджувати саме зазначену групу сільськогосподарських культур за органічного й традиційного видів господарювання в агропідприємствах Житомирської області.

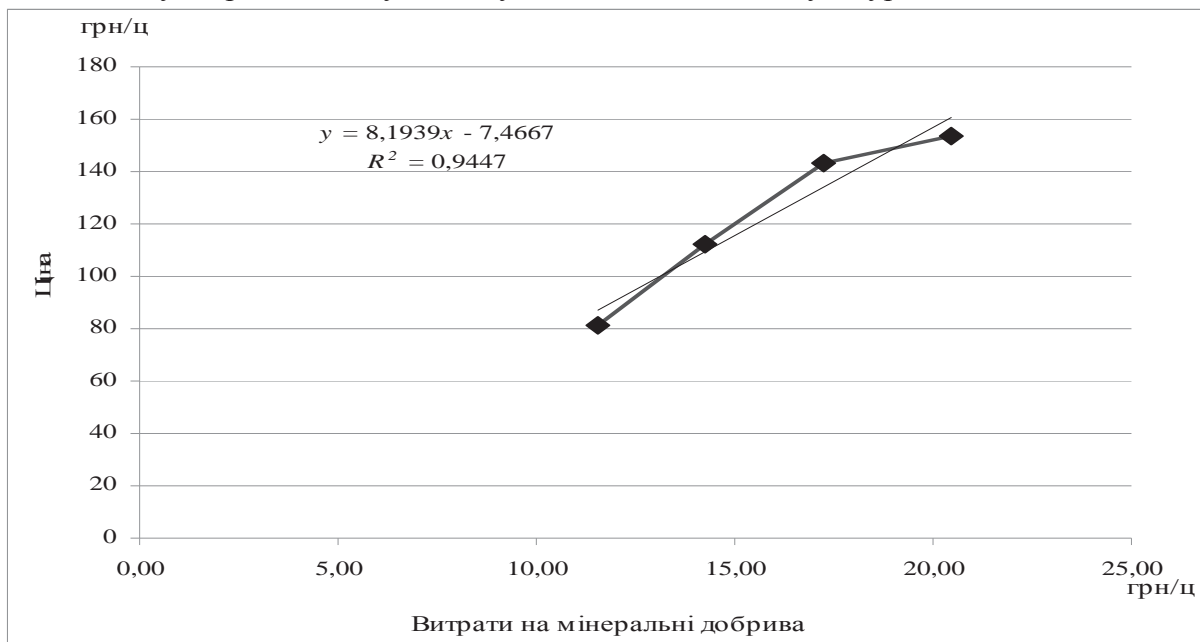
За допомогою кореляційно-регресійного аналізу нами було встановлено пряму залежність ціни від видів витрат на виробництво зернових і зернобобових культур у традиційних та органічних підприємствах Житомирської області. Ранжування коефіцієнтів кореляції й детермінації показників витрат виробництва зернових і зернобобових культур доводить про те, що серед найбільш «впливових» для формування ціни в традиційних підприємствах Житомирської області переважають витрати на мінеральні добрива (табл. 1).

Найменший кореляційний зв'язок (0,564) спостерігається між ціною й витратами на заробітну плату при виробництві зернових і зернобобових культур, а зміна зазначеного виду витрат лише у 32 % випадків впливає на зміну ціни.

На рис. 1–4 наведено точкові графіки й теоретичну лінію регресії при прямолінійній

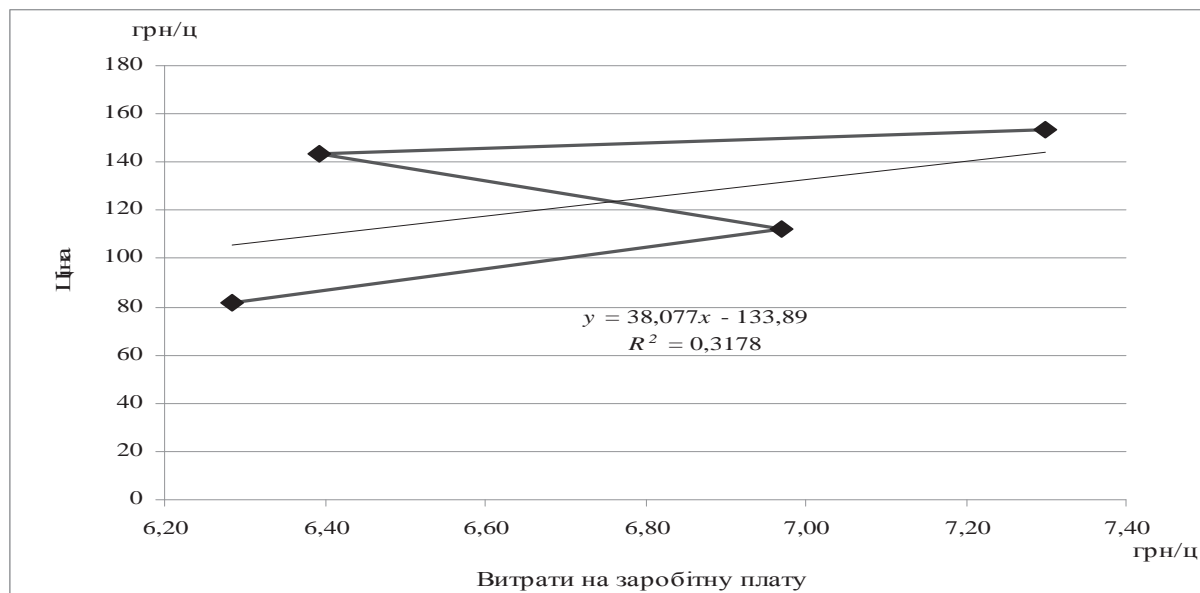
кореляції між ціною та витратами на виробництво зернових і зернобобових культур (по елементах) за традиційного виду господарювання. Лінійна регресія показує (з імовірністю 94,5 %), що збільшення витрат на мінеральні добрива на 1 грн/ц відповідає підвищенню ціни на 8,1939 % (рис. 1). При досить слабкому кореляційному зв'язку між

ціною та витратами на заробітну плату спостерігається істотне зростання ціни – на 38,077 % при збільшенні зазначеного виду витрат на 1 грн/ц, однак із дуже низькою ймовірністю – 31,8 % (рис. 2). Це дає можливість прогнозувати зміну ціни від понесених витрат на виробництво зернових і зернобобових культур.

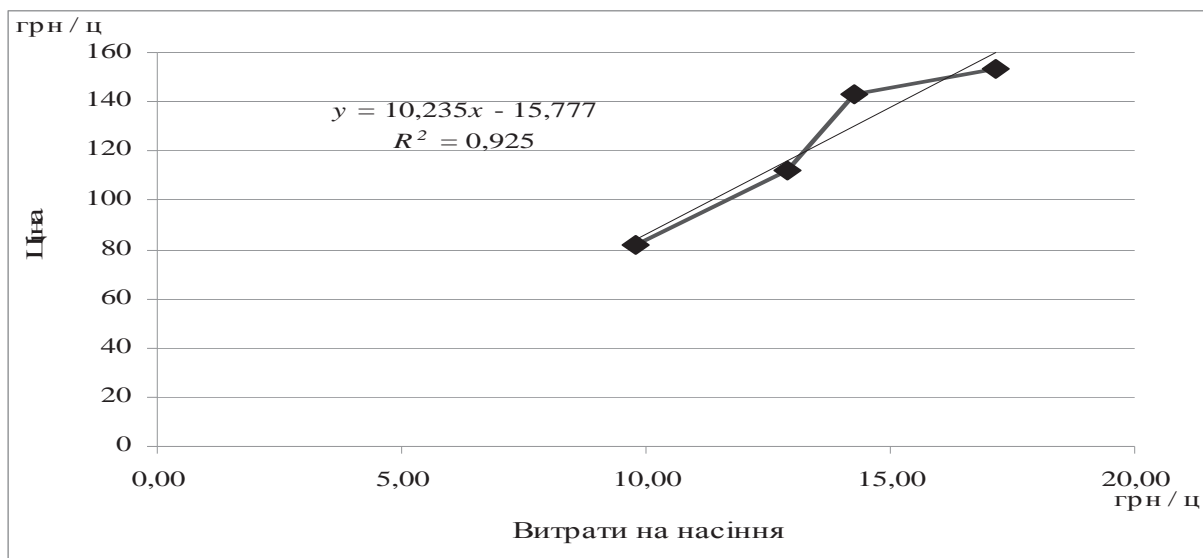
Рис. 1. Графічне зображення залежності ціни від витрат на мінеральні добрива при виробництві зернових і зернобобових культур за традиційного виду господарювання

Джерело: Побудовано за даними Головного управління статистики в Житомирській області, 2009–2012 рр.

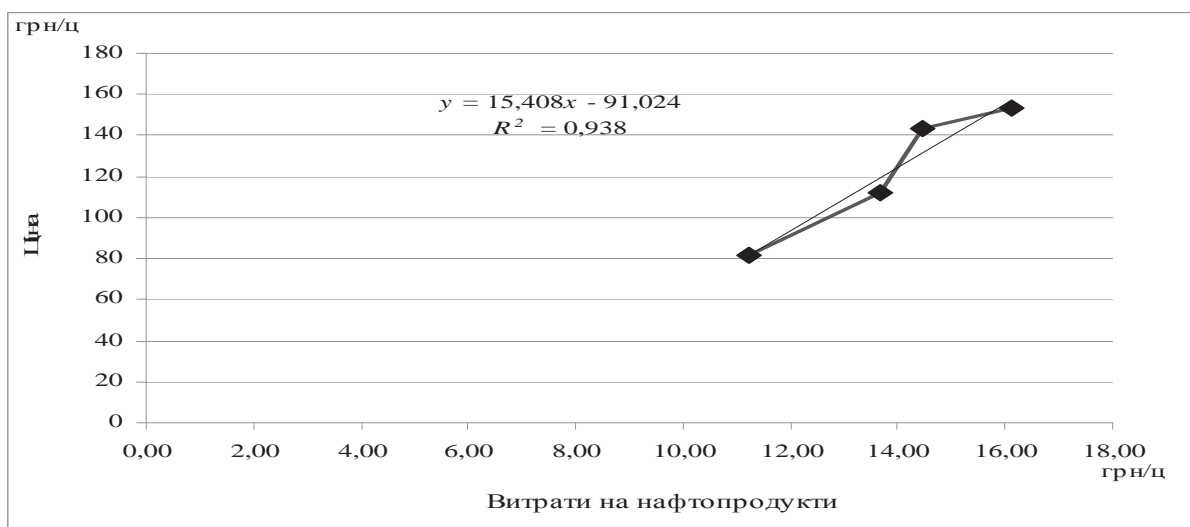
Рис. 2. Графічне зображення залежності ціни від витрат на заробітну плату при виробництві зернових і зернобобових культур за традиційного виду господарювання

Джерело: Побудовано за даними Головного управління статистики в Житомирській області, 2009–2012 рр.

Рис. 3. Графічне зображення залежності ціни від витрат на насіння при виробництві зернових і зернобобових культур за традиційного виду господарювання

Джерело: Побудовано за даними Головного управління статистики в Житомирській області, 2009–2012 рр.

Рис. 4. Графічне зображення залежності ціни від витрат на нафтопродукти при виробництві зернових і зернобобових культур за традиційного виду господарювання

Джерело: Побудовано за даними Головного управління статистики в Житомирській області, 2009–2012 рр.

Одержані по органічних господарствах дані показують, що найбільший вплив на ціну має елемент витрат на нафтопродукти (табл. 2). Так, тіснота зв'язку між ціною та витратами на нафтопродукти становить $R = 0,961$, між витратами на насіння

$R = 0,952$, між витратами на добрива та заробітну плату – відповідно $R = 0,904$ й $R = 0,869$. Як і за традиційного виду господарювання спостерігається найменший кореляційний зв'язок ($0,869$) між ціною та витратами на заробітну плату.

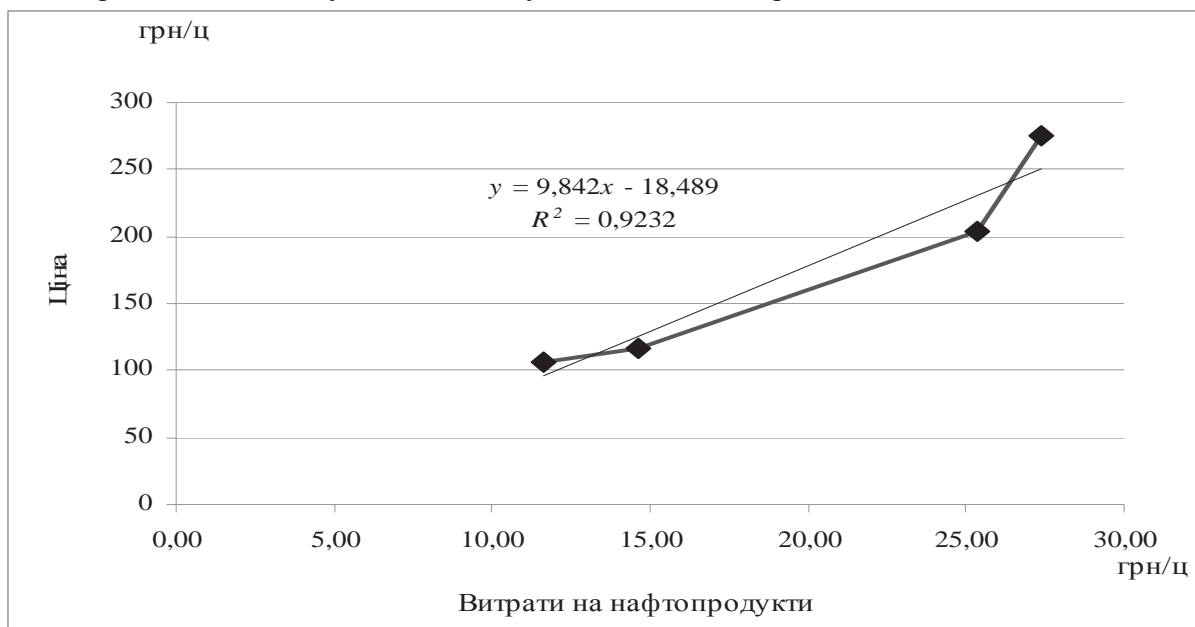
2. Залежність ціни від виду витрат на виробництво зернових і зернобобових культур в органічних господарствах Житомирської області

№	Вид витрат	Рівняння регресії	R	R2
1	Нафтопродукти	$Y = 9,842x - 18,489$	0,961	0,9232
2	Насіння	$Y = 109,14x - 517,92$	0,952	0,9054
3	Добрива	$Y = 116,57x - 52,228$	0,904	0,8173
4	Заробітна плата	$Y = 154,64x - 155,92$	0,869	0,7559

Джерело: Розраховано за даними органічних сільгоспідприємств у Житомирській області, 2009–2012 рр.

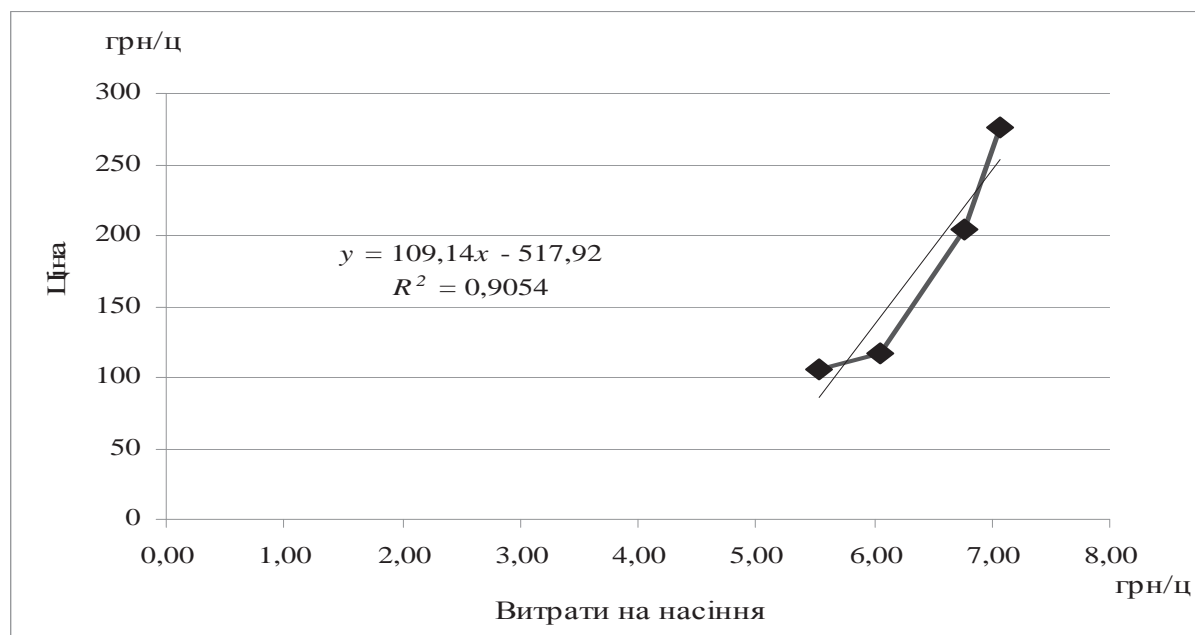
Згідно з даними лінійної регресії (рис. 5–8) збільшення витрат на нафтопродукти на 1 грн/ц відповідає незначному зростанню ціни (на 9,842 %), проте з високою імовірністю (92,32 %). Значному підвищенню ціни (на 109,14 %) відповідає зростання витрат на насіння на 1 грн/ц і з істотною імовірністю – 90,54 % (рис. 6). Також суттєво збільшува-

тиметься ціна й при зміні витрат на добрива та заробітну плату на 1 грн/ц – відповідно на 116,57 і 154,64 % (рис. 7, 8). Хоча у зв'язку зі зміною витрат на заробітну плату відзначається найменше випадків змін ціни – 75,59 % (рис. 8), тоді як зі зміною витрат на нафтопродукти ціна змінюється у 92,32 % випадків (рис. 5).

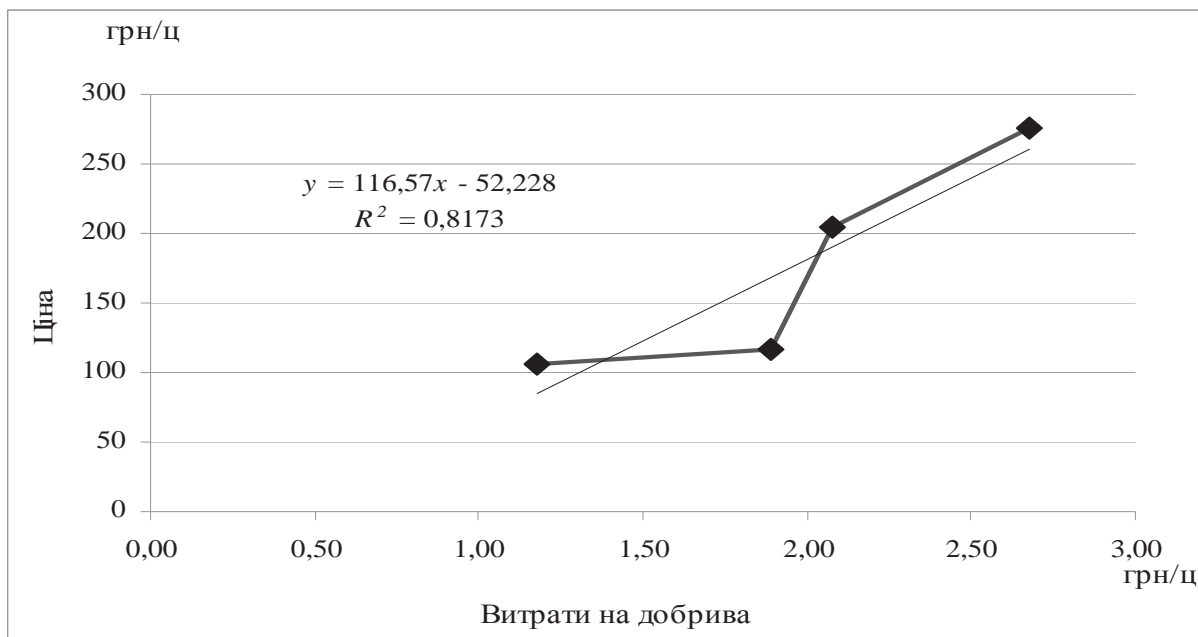
Рис. 5. Графічне зображення залежності ціни від витрат на нафтопродукти при виробництві зернових і зернобобових культур за органічного виду господарювання

Джерело: Побудовано за даними органічних сільгоспідприємств у Житомирській області, 2009–2012 рр.

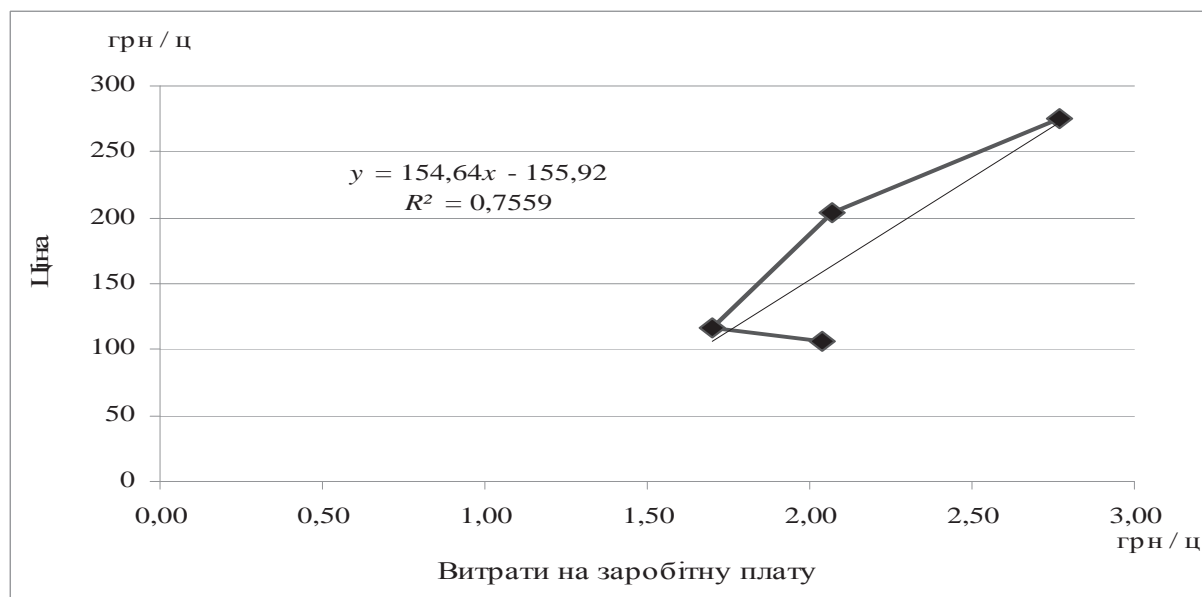
Рис. 6. Графічне зображення залежності ціни від витрат на насіння при виробництві зернових і зернобобових культур за органічного виду господарювання

Джерело: Побудовано за даними органічних сільгоспідприємств у Житомирській області, 2009–2012 рр.

Рис. 7. Графічне зображення залежності ціни від витрат на добрива при виробництві зернових і зернобобових культур за органічного виду господарювання

Джерело: Побудовано за даними органічних сільгоспідприємств у Житомирській області, 2009–2012 рр.

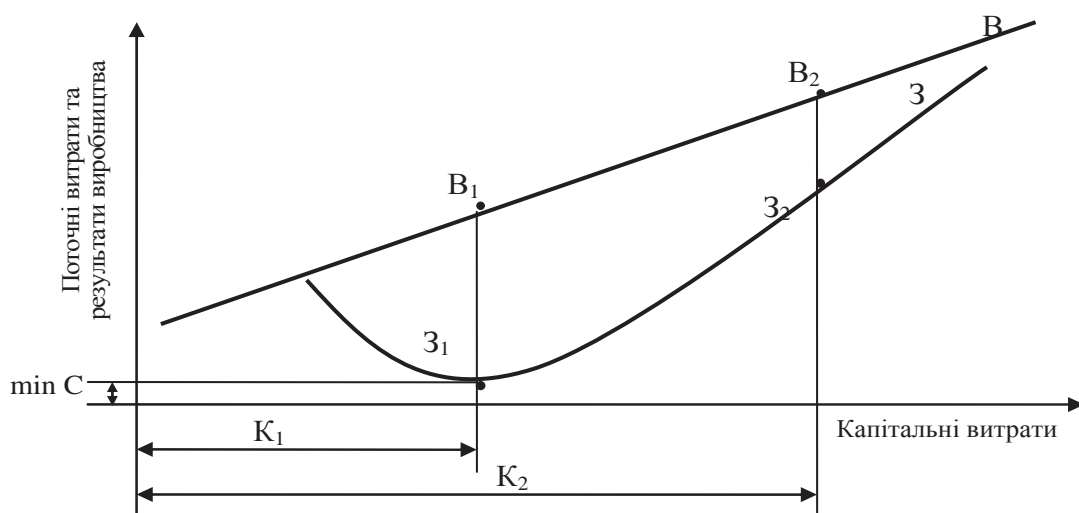
Рис. 8. Графічне зображення залежності між ціною та витратами на заробітну плату при виробництві зернових і зернобобових культур за органічного виду господарювання

Джерело: Побудовано за даними органічних сільгоспідприємств у Житомирській області, 2009–2012 рр.

Також вважаємо за доцільне на основі визначення ціни оптимізувати методику проведення економічної оцінки ефективності виробництва органічної продукції, альтернативою якому буде, відповідно, випуск традиційної сільськогосподарської продукції, що дасть можливість максимізувати прибуток та оцінити ефективність органічного

виробництва не лише за умови оптимізації витрат, а й урахування інших факторів, зокрема – обсягів виробництва, одержаного прибутку тощо.

Розглянемо економічні умови виробництва та реалізації двох зазначених видів продукції, які графічно відображено на рисунку 9.

Рис. 9. Вплив капітальних витрат на величину результатів виробництва традиційної та органічної сільгосппродукції

Джерело: Побудовано за [5; 8; 10].

По осі абсцис показано значення капітальних витрат, які забезпечують відповідно виробництво традиційної (K_1) й органічної продукції (K_2). При цьому для кожного з розглянутих варіантів відомі витрати на її виробництво, що представлені у вигляді собівартості всієї товарної продукції (відповідно 3_1 і 3_2).

Запишемо вирази для визначення річного балансового прибутку за двома порівнюваними варіантами:

$$\Pi_1 = B_1 - 3_1; \quad \Pi_2 = B_2 - 3_2, \quad (1)$$

де Π_1 і Π_2 – відповідно річний балансовий прибуток для двох порівнюваних варіантів (Π_1 – прибуток від реалізації традиційної продукції; Π_2 – прибуток від реалізації органічної продукції);

B_1 і B_2 – відповідно виручка від реалізації традиційної та органічної продукції.

Оскільки нас цікавлять умови вигідності виробництва органічної продукції, вважатимемо, що прибуток другого варіанта буде більшим прибутку від першого варіанта. Отже, запишемо вираз, який відобразить порівняльну економічну ефективність двох розглядуваних варіантів:

$$E = \frac{\Pi_2 - \Pi_1}{K_2 - K_1} = \frac{(B_2 - 3_2) - (B_1 - 3_1)}{K_2 - K_1} E_n. \quad (2)$$

Із цього виразу можна одержати нерівність:

$$(B_2 - 3_2) - (B_1 - 3_1) > E_n K_2 - E_n K_1, \quad (3)$$

де E_n – нормативний коефіцієнт економічної ефективності капітальних вкладень, який кожна підприємницька структура встановлює для себе самостійно залежно від власних уявлень про вигідність вкладень та їхню необхідну ефективність.

Одержаний вираз перетворимо таким чином:

$$B_2 - 3_2 - E_n K_2 > B_1 - 3_1 - E_n K_1. \quad (4)$$

Вираз, що відображає витрати виробництва продукції, можна подати в такому вигляді: $(3 + E_n K)$ і назвати річними витратами виробництва.

Різниця між виручкою й витратами виробництва одержала назву економічного прибутку підприємства. Визначимо його за формулою:

$$\Pi = B - B_B, \quad (5)$$

де Π – річний економічний прибуток; B – річна виручка від реалізації продукції; B_B – річні витрати виробництва.

Виручку розрахуємо за формулою:

$$B = N \times \Pi, \quad (6)$$

де N – річний обсяг реалізації продукції; Π – ціна реалізації одиниці продукції, а річні витрати виробництва – за формулою:

$$B_B = N(C + E_n K_n), \quad (7)$$

де C – собівартість виробництва одиниці продукції;

K_n – питомі капітальні вкладення у виробництво одиниці продукції;

E_n – нормативний коефіцієнт ефективності капітальних вкладень.

Підставивши у формулу (5) значення B і V_B , одержимо:

$$P_o = N[C - (C + E_n K_n)]. \quad (8)$$

При переході на виробництво органічної сільськогосподарської продукції мають місце такі реалії та співвідношення:

зростає собівартість одиниці продукції через введення додаткових технологічних операцій по забезпеченню відповідності сировини, матеріалів і самого виробництва;

зростають питомі капітальні вкладення, оскільки необхідно додатково оснащувати виробництво основними фондами та придбавати нове, досконаліше обладнання;

скорочуються обсяги виробництва й продажів продукції, оскільки, з одного боку, зростає трудомісткість, а з іншого, підвищується вартість продукції. Як наслідок, знижується попит при обмеженій купівельній спроможності споживачів;

зростатиме ціна органічної продукції з метою забезпечення річного економічного прибутку не нижче, ніж при виробництві традиційної.

Отже, при виробництві органічної сільгосппродукції між основними параметрами виробництва матимуть місце співвідношення:

$$N_o \langle N; \quad C_o \rangle C; \quad C_o \rangle C; \quad K_{no} \rangle K_n, \quad (9)$$

де параметри з індексами «о» означають величину відповідного показника при виробництві органічної продукції.

Звідси виникає необхідність встановити мінімальну цінову межу, за якої обидва розглянутих варіанти продукції виявляться рівнозначними.

Для визначення цієї межі, запишемо нерівність:

$$N_o [C_o - (C_o + E_n K_{no})] \geq N [C - (C + E_n K_n)], \quad (10)$$

де ліва умова нерівності відображає річний економічний прибуток органічного виробництва, а права – той же показник, але при виробництві традиційної продукції.

Розділивши ліву і праву частини нерівності (10) на його праву частину, одержимо:

$$N_o [C_o - (C_o + E_n K_{no})] \geq N [C - (C + E_n K_n)] \cdot 1. \quad (11)$$

Дану нерівність можна перетворити в такий спосіб:

$$d \geq \frac{p + ab}{b(p + 1)}, \quad (12)$$

де d – коефіцієнт мінімальної зміни підприємством ціни одиниці продукції при переході до випуску від традиційної до органічної продукції ($C_o \div C$);

p – рентабельність виробництва традиційної продукції в частках від одиниці [$p = (C - B_{Bo}) \div B_B$];

a – коефіцієнт зміни витрат виробництва при переході до випуску органічної продукції ($a = B_{Bo} \div B_B$);

b – коефіцієнт зміни обсягу виробництва і продажів при переході до випуску органічної продукції ($b = N_o \div N$).

Висновки. За допомогою проведених досліджень і розрахунків можливо оптимізувати витрати при виробництві органічної продукції, сприяючи, як зазначалося вище, перспективі одержання більшого прибутку, нарощенню виробництва та поступовому здешевленню такої продукції. Тобто, на основі визначеної ціни виробник, враховуючи фактичну й прогнозу кон'юнктуру ринку, зможе зробити висновок щодо економічної доцільності органічного виробництва й щодо можливої його диверсифікації або переорієнтації на інші види продукції, а також спрогнозувати можливу зміну ціни від понесених витрат на органічну сільськогосподарську продукцію.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств / В.Г. Андрійчук. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Васильєва Л.М. Особливості ціноутворення в аграрному секторі економіки розвинутих країн / Л.М. Васильєва // Держава і регіони. – 2007. – № 2. – С. 59–61.
3. Саблук П.Т. Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2007. – № 2. – С. 3–10.
4. Червен І.І. Аграрний ринок вимагає зваженої цінової політики / І.І. Червен, І.Д. Бурковський, А.В. Бурковська // Економіка АПК. – 2007. – № 3. – С. 99–104.
5. Шкуратов О.І. Оцінка земель в процесі організації екологічно орієнтованого сільськогосподарського виробництва / О.І. Шкуратов // АгроСвіт. – 2013. – № 24. – С. 6–8.

6. Шпичак О.М. Обґрунтування ціни на екологічно «чисту» продукцію / О.М. Шпичак // Економічний довідник аграрника. – К.: «Преса України», 2003. – С. 309–310.
7. *Bonnard Patricia*. Improving the Nutrition Impact of Agriculture Interventions: Strategy and Policy Brief / Patricia Bonnard // Food and Nutrition Technical Assistance (FANTA) Project. – Washington, D.C.: Academy for Educational Development, 2001. – 17 p.
8. *Fuller D.* Sustainable Marketing: Managerial–Ecological Issues. Sage: Thousand Oaks / D. Fuller. – CA, 2002. – 295 c.
9. *Mapusua K.* An overview of organic agricultural in the Pacific / Karen Mapusua, Micheke Maccari // Report Commissioned by IFOAM. – 2007. – 48 p.
10. *Wood S.* Pilot analysis of global ecosystems: agroecosystems / S. Wood, K. Sebastian, S.J. Scherr – World Resources Institute (WRI). International Food Policy Research Institute (IFPRI), Washington, D.C., 2000. – 110 p.
11. *Чудовська В.А.* Формування ціни на органічну сільськогосподарську продукцію в ринкових умовах / В.А. Чудовська // Економіка АПК. – 2013. – № 1. – С. 142-146.

Стаття надійшла до редакції 20.12.2013 р.

*

UDS 330.341

L.I. KRACHOK, post-graduate student*
Uman National University of Horticulture

The Formation of the Organizational and Economic Mechanism of Technological Security of Agrarian Sector

Scientific problem. The increasing economic development, structural changes and innovations that are currently inherent in post-industrial economy are the results of accelerated implementation of scientific and technological development in all sectors of economic. The experience of developed countries, among all of the factors of production, science, high technologies and innovation are the driving force of economic growth and the main factor that determines the course of business processes [9].

Therefore, today building of effective organizational and economic mechanism of technological safety of the agrarian sector should be a priority, which is aimed at promoting innovation processes in agriculture, maximizing the economic effects of the implementation the results of scientific research, the protection of the sector and the national economy from the present and potential threats.

Analysis of recent researches and publications. General theoretical foundations of organizational and economic mechanisms in the economy were researched by domestic and foreign scholars, such as: V. Andreychuk, A. Muzichenko, P. Sabluk, K. Weick [10], M. Glynn [6], J. Dutton [5], B. Papp [8]. The problem of the formation mechanism of technological and economic security is considered by N. Vashchenko [3], L. Donets [3], G. Zhavoronkova [4], V. Ponomarev etc.

In the literature, there are a number of approaches to define the essence of the mechanism, and their analysis is carried out both in dictionary definitions, and in the author's interpretations depending on the subject of study.

Based on the functional approach, K. Weick [10, p. 458], M. Glynn and R. Abzug [6, p. 235], B. Papp [8] the formation of organizational and economic mechanism of development is understood as a process that shows relationships, connections and interdependence in the light of the interests of actors involving in its implementation.

J. Dutton, P. Frost and J. Lilius [5] define organizational mechanism as a dynamic process

---

* Scientific supervisor – H.V. Zhavoronkova, Dr. Sc (Economics), prof.
 © L.I. Krachok, 2014